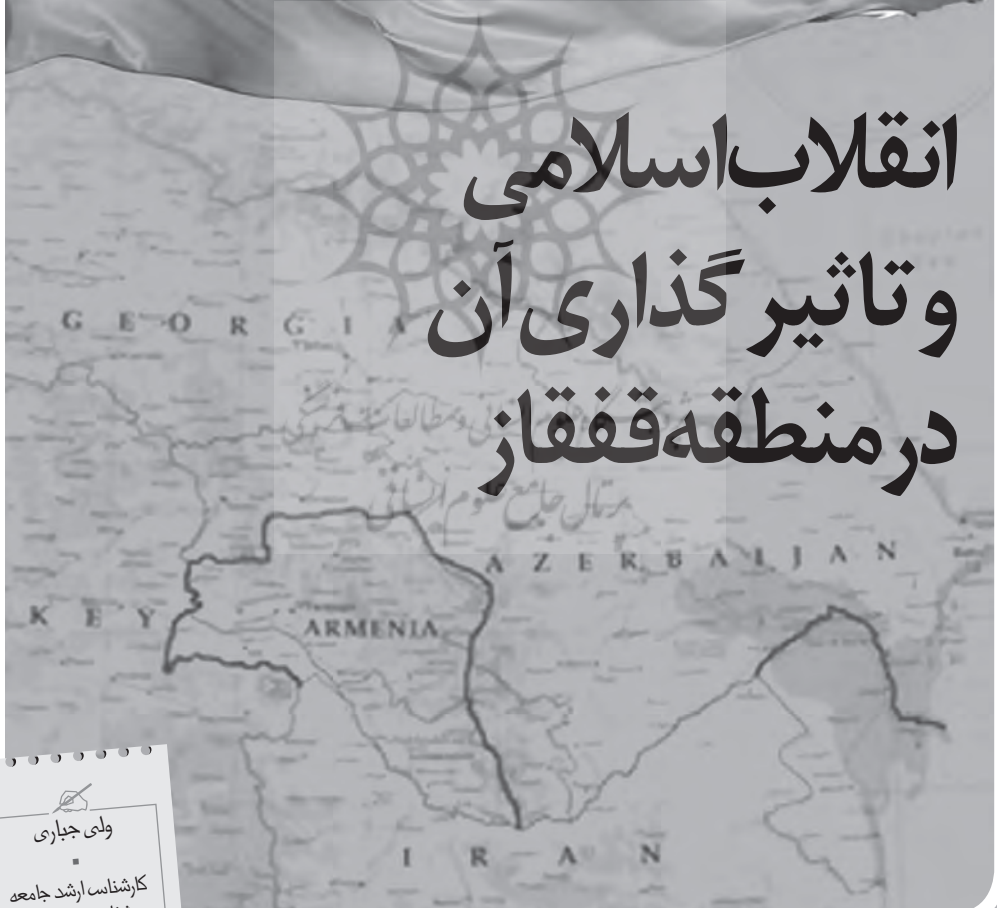




# انقلاب اسلامی و تاثیر گذاری آن در منطقه قفقاز



ولی جباری

کارشناس ارشد جامعه  
شناسی شیعیان



## چکیده

انقلاب اسلامی ایران موجب جوشش درونی ملت‌ها و تحرک بخشی به نهضت‌ها، جمعیت‌ها و گروه‌هایی شد که دول استکبار در صدد رکود فکری و اجتماعی آنها بودند. با وقوع انقلاب اسلامی ایران، مسلمانان دنیا با الگویی سیاسی و اجتماعی که به غرب و شرق وابسته نبود و ایدئولوژی مستقلی را مطرح کرده و تئوری عدم جدایی دین از سیاست را در نظر و عمل ارائه نموده بود، مواجه شدند و در صدد برآمدند تا این ایده‌ها را در کشور خود نیز پیاده سازند.

مردم مسلمان منطقه قفقاز به خصوص جمهوری آذربایجان که اکثریت آن را شیعیان تشکیل می‌دهند، در این تاثیرپذیری و الگوگیری پیشگام بوده اند و انقلاب اسلامی ایران را برکتی برای خود عنوان می‌کنند. مقاله حاضر نشان می‌دهد که با وقوع انقلاب اسلامی بخصوص در سال‌های اخیر شاهد تحركات سیاسی و اجتماعی و الگوپذیری از انقلاب اسلامی ایران در نزد مردم مسلمان این منطقه هستیم اگرچه در این مسیر با دشواری‌هایی رو به رو بوده و چالش‌های عمیقی را نیز با حکومت پیدا کرده اند اما احیای دینی و رشد اسلام‌گرایی در این منطقه رو به تزاید می‌باشد.

انقلاب اسلامی ایران در حالی سی و سومین سال حیات خود را پشت سر گذاشته است که همه روزه شاهد برجستگی، تاثیر گذاری و الگو قرار گرفتن این انقلاب در اقصی نقاط جهان می باشیم به طوری که با یاد و نام حضرت امام خمینی (ره) نهضت های زیادی شکل گرفته اند و گروه ها و جمعیت های بسیاری چارچوب های فکری و نظری خود را بر اساس این انقلاب شکل داده اند.

انقلاب اسلامی ایران سرآغاز بیداری بسیاری از ملل اسلامی بوده است، دنیای استکبار که تلاش می کرد جهان اسلام را به رکود ابدی گرفتار سازد و صهیونیسم را در منطقه خاورمیانه محور همه امورات قرار دهد و حتی افسانه سرزمین نیل تا فرات را نیز عملی سازند. در نتیجه وقوع انقلاب اسلامی با خیزش مردم مسلمان منطقه مواجه گردیده و روز به روز دچار انحطاط می گردد.

انقلاب اسلامی ایران در واقع برکتی مادی و معنوی برای ملل اسلامی بخصوص شیعیان جهان اسلام بود. ملت های مسلمان به دنبال وقوع این انقلاب هم به دنبال حقوق مادی غصب شده خود رفتند و هم در پی کسب آزادی های واقعی و نجات از یوغ استعمار هستند به طوری که بعد از این انقلاب، شاهد شروع بسیاری از حرکت های اسلامی و همچنین تقویت نهضت های اسلام گرا در کل جهان بوده ایم.

انقلاب اسلامی ایران نقطه امید و اتکای معنوی نهضت ها و احزاب و جمعیت ها و گروه های اسلامی در طول بیش از سه دهه گذشته بوده است و هیچ نهضت اسلامی را سراغ نداریم که ظلمی در حق آنها شده باشد اما از حمایت معنوی جمهوری اسلامی برخوردار نگردد.

آنچه در این مقاله مورد بحث قرار می گیرد موقعیت منطقه ای انقلاب اسلامی در قفقاز و روسیه خواهد بود که تلاش می گردد با استنادات لازم، موضوعات مختلف مورد بررسی قرار گیرد.

## وضعیت قفقاز قبل از انقلاب اسلامی ایران

در بررسی مختصر وضعیت مناطق مسلمان نشین قفقاز و شوروی سابق به این نتایج دست یافته ایم:

۱. برنامه ریزی روس ها برای تغییر هویت ساکنان قفقاز تلاش برای قطع پیوندهای دینی و تاریخی مردم این مناطق از گذشته اسلامی و جایگزینی آرامنه و روس ها به جای مسلمانان در مناطق مسلمان نشین به خصوص آذربایجان و ارمنستان، گرجستان، تاتارستان و...

۲. ایجاد خفقان اجتماعی و سیاسی: به عقیده مردم این مناطق که سال های زیادی در خفقان فکری و سرکوب های دیکتاتور منشا کمنویست ها بوده اند، حکومت تلاش زاید الوصفی برای انقطاع فکری

مردم با سایر نقاط دنیا صورت می‌داد، در مورد مناطق شیعه نشین، حساسیت بیشتری در قطع ارتباط با جمهوری اسلامی ایران به وجود می‌آمد و سرکوب‌ها، قتل‌عام‌ها و برخورد های دیکتاتوری و خفقان فوق‌العاده‌ای حاکم می‌گردیده و سیاست‌های نظری - تبلیغی، ممنوعیت‌ها، فعالیت‌های ضد دینی و خفقان بر علیه مسلمانان به شدت اجرا می‌شد و با هر گونه فعالیت دینی مقابله به عمل می‌آید.

۳. **تبلیغ و ترویج افکار و ادیان الحادی و انحرافی:** این جریان به شدت دنبال می‌شد تا مردم این منطقه از خود بیگانه شوند. این حکومت‌ها، الحادی‌گری و پوچ‌گرایی را در سرلوحه سیاست‌های کلان و کوتاه مدت خود قرار داده و ده‌ها سال سرنوشت مردم را با اهداف کفرآمیز کمونیستی تعیین می‌کردند. ۴. **سرکوب، دین ستیزی و روحانیت ستیزی:** سرکوب شدید اسلام‌گرایی و مبارزه با دین و کشتار وسیع علما و عدم اجازه رشد فقهی دینی مسلمانان و بدنبال آن تاسیس اداره روحانیون قفقاز در جهت تحریف دین اسلام و تحت کنترل درآوردن امورات و مسائل دینی از جمله اقدامات حکام این مناطق بود.

## وضعیت قفقاز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی خیزش ملل مسلمان و جوشش درونی

انقلاب اسلامی ایران موجب جوشش درونی مسلمانان جهان اسلام گردیده است که پس لرزه‌ها و تاثیرات آن را همچنان مشاهده می‌کنیم که سقوط دیکتاتورهای عرب از جمله مبارک، بن علی و... از جمله آنهاست و به قول مردمان کشورهای منطقه قفقاز و بخصوص مسلمانان جمهوری آذربایجان، بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران یک نوع تحرک درونی در میان مسلمانان و حزب‌اللهی‌ها بوجود آمد. یک نوع عدم خوف از کمونیزم آغاز گردید. مردم با وجود فشار از سوی حکومت الحادی و دیکتاتور شوروی سابق فعالیت‌های دینی خود را انجام می‌دادند و اگر چه از اخبار انقلاب اسلامی در رسانه‌های شوروی چیزی پخش نمی‌شد، ولی بصورت فطری یک نوع تحرک درونی و بیداری ذاتی در مردم حس می‌گردید و به تعبیر خودشان انقلاب اسلامی برکتی برای مسلمانان و غیرمسلمانان بود.

## مطرح شدن انقلاب اسلامی بعنوان ایدئولوژی مستقل غیر وابسته به شرق و غرب

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و مطرح شدن اسلام به عنوان یک ایدئولوژی که مدعی حکومتی مبتنی بر پایه‌ها، اصول و برنامه‌های مدون دینی است، نظرگاه آزادیخواهان و مسلمانان دنیا به خصوص مردم مسلمان و مؤمنین جمهوری آذربایجان نسبت به جمهوری اسلامی ایران تغییر یافت. انقلاب

اسلامی موجب تغییر دیدگاه‌های مسلمانان نسبت به دین اسلام می‌گردد. قبلاً وقتی حرف از دین زده می‌شد، قبرستان‌ها، ملاهای گرسنه، ارتجاعی، منحرف کننده دین و... در اذهان مردم تداعی شده و دین به عنوان یک وجود منفی تلقی می‌گردید. اما وقتی در ایران انقلاب شد، این دیدگاه عوض گردید. وقتی یک روحانی به عالی ترین مقام یک کشور بزرگ متشکل از چندین جمهوری نامه می‌نویسد و او را به دین دعوت می‌کند، خاطره‌های گذشته از بین می‌رود. درخواست مناظره و مصاحبه ایدئولوژیک امام (ره) از کمونیست‌ها تاثیرات خیلی عمیقی بر روی مردم داشته است که حتی از تاثیرات یک انقلاب نیز بالاتر بوده است. (شهیدی، ۱۳۸۵)



## فعال شدن حرکات دینی و ایجاد آزادی معنوی

قبلاً وقتی حرف از دین زده می‌شد، قبرستان‌ها، ملاهای گرسنه، ارتجاعی، منحرف کننده دین و... در اذهان مردم تداعی شده و دین به عنوان یک وجود منفی تلقی می‌گردید

انقلاب اسلامی موجب آزادی معنوی مسلمانان قفقاز گردید. آنها معتقدند: از برکات انقلاب اسلامی ایران، ما آزادی پیدا کردیم. یک نوع آزادی معنوی نصیبمان شد. این برکات خاص مردم یک منطقه نبود و شامل تمام ملل جهان می‌شود. انقلاب اسلامی ایران سبب دگرگونی دیدگاه‌ها می‌شود و حتی ملاهای درباری و بیسواد نیز دگرگون شدند. معنای من و خود، جای خود را به ما داد. اسلام معنای جدیدی پیدا کرد و معنای قبلی خود را از دست داد و بطور کلی انقلاب اسلامی ایران موجب فعال شدن حرکات دینی و وحدت اسلام گرایان شد. (همان)

## تعریف جدید از شعار عدم جدایی دین از سیاست

تاثیر ایدئولوژی و شعارهای انقلاب اسلامی ایران همچون بسیاری از کشورها در مردم بین قفقاز بخصوص کشور شیعه جمهوری آذربایجان نیز قابل توجه بوده است.

شعار عدم جدایی دین از سیاست، سرلوحه قرار گرفتن عزاداری ماه‌های محرم و صفر برای بیان واقعیات جامعه، توجه ویژه به اعیاد و مناسبت‌های شیعی همچون عید غدیر و نیمه شعبان،

پرداخت وجوهات شرعی، توسعه رفت و آمدهای مردمی به اماکن مذهبی به خصوص عتبات عالیات، گسترش نمادهای اسلامی همچون حجاب و طرح آن به عنوان مصونیت نه ممنوعیت، افزایش حضور مردمی در محیط های اسلامی با ظواهر شرعی همچون گذاشتن ریش و مخالفت با مشروبات الکلی و حتی تقبیح کشیدن سیگار، و... بروز می نماید.

در حالی که چندین سده بود تبلیغات و اقدامات ضد دینی در جامعه غرب و کشورهای کمونیستی انجام می شد و ایده جدایی دین از سیاست بر جوامع مستولی گشته بود و دین در محترمانه ترین شکل به عنوان پدیده ای فردی محسوب می گشت، با انقلاب اسلامی ایران و محور قرار گرفتن دین و حضور ولی فقیه در راس امورات و نظارت کامل بر جنبه های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی جامعه، دیدگاه های مسلمانان نسبت به دین تغییر بنیادین یافت و نظریه جدیدی با این عنوان که دین جوابگوی تمام سوالات بشری است، شکل گرفت.

علاقمندی به منابع اصیل دینی بخصوص قرآن کریم، نهج البلاغه، اصول کافی، تفسیر المیزان، زندگینامه و پیام امام خمینی (ره) به گورباچف و صدها کتاب از آثار شهید مطهری، آیت الله مصباح، امام خمینی (ره)، آیت الله سبحانی، دکتر شریعتی، و... از جمله کتب و آثاری می باشد که روز به روز بر جویندگان آنها افزوده می شود و شاهد افزایش تمایلات دینی و تلاش مردم برای بالا بردن دانسته های دینی هستیم نزدیک به ۶۰ الی ۷۰ درصد کتابهایی که فروخته می شوند، کتب دینی هستند. (روزنامه باکوخبر؛ ۸۷/۰۶/۲۰)

## ترویج نمادهای جدید

با وقوع انقلاب اسلامی سببل های جدیدی ارزش پیدا می کنند و پدیده هایی همچون حجاب، ریش گذاشتن، گراوات زدن، تقبیح مشروبات الکلی، سیگار نکشیدن، توجه خاص به اماکن مذهبی (مسجد، زیارتگاه) و... در منطقه بیش از پیش مطرح می گردند و شاهد افزایش قابل توجه رشد این پدیده ها در جوامع مختلف می شویم.

یکی از نمادهای اسلامی حجاب می باشد که بعد از انقلاب اسلامی ایران شاهد رشد قابل توجه آن در کشورهای اسلامی بخصوص کشورهای منطقه و جمهوری آذربایجان می باشیم. مبارزه های فراوانی برای برقراری و آزادی حجاب در کشورهای منطقه از جمله ترکیه و جمهوری آذربایجان انجام می شود که در این راستا رویارویی مردم با حکام دین ستیز به صدر اخبار کشورها تبدیل شده است به طوریکه

در سال ۱۳۸۹ دهها تجمع و صدها میزگرد و کنفرانس برای دفاع از حجاب انجام شده است و هم اکنون دهها نفر از اسلام گرایان جمهوری آذربایجان به خاطر اعتراض به ممنوعیت حجاب در مدارس متوسطه جمهوری آذربایجان در زندان به سر می‌برند.

بدلیل اینکه حجاب از مظاهر و نمادهای اسلام می باشد و به غیر از آثار فردی، رعایت آن در جامعه تبعات مثبت بسیاری همچون عفت و تعمیق باورهای دینی را دارد فلذا حکومت به مقابله با این اصل می پردازد. آنها اصلی ترین رکن احکام را نشانه رفته‌اند زیرا می دانند حجاب مدخلی برای رسیدن به سایر احکام اصلی و پایه ای دین اسلام می باشد.



### باوقوع

انقلاب اسلامی ایران،

اسلام گرایان

و حتی

نهضت‌های آزادی بخش

غیر مسلمان نیز

روحیه ای مضاعف

یافتند

شعارهای مبارزه با دیکتاتوری و

احیای اسلام تازه گردید

و انقلاب اسلامی به عنوان

الگوی مبارزه انتخاب گردید

حجاب و عفت در آیات و روایات جایگاه بس رفیعی

دارد و خط قرمز دینداران محسوب می شود چرا که اگر

حاکمیت در این مورد موفق شود و دینداران عقب نشینی

کنند در سایر موارد راحت تر می توانند رشد اسلام

گرایی را مهار کنند.

### خودباوری و شجاعت

در طول بیش از هفتاد سال حکومت کمونیست‌ها،

هراس بر جان و دل مردم سایه انداخته بود به گونه ای

که مردم حتی به دیوار خانه هایشان نیز اعتماد نداشتند،

اما پس از انقلاب اسلامی ایران چنان تحولی در شیعیان

حقیقی و مردم مومن این کشور ایجاد شد که حاضر

بودند هرگونه فشار و اذیت و حبس را تحمل کنند اما از آرمان‌های دینی خود دست بر ندارند. در

سال‌های بعد از انقلاب اسلامی ایران که تنها منبع ارتباطی شیعیان جمهوری آذربایجان با جمهوری

اسلامی ایران، رادیو تبریز و رادیو اردبیل و گاهی رادیو رشت و رادیو ارومیه بود فرهنگ شهادت و

مقاومت و جهاد حاکم در ایران به جمهوری آذربایجان منتقل گردید. (شهیدی، ۱۳۸۵)

### رشد جریان های سیاسی - اجتماعی اسلامی در منطقه

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران تحركات اسلامی و فعالیتهای دینی مسلمانان بیشتر



گردیده است. حساسیت دینداران نسبت به وقایع داخلی و حوادث جهان اسلام گسترده شده است. اکنون اسلام گرایان جمهوری آذربایجان خواستار اصلاح امور سیاسی و اجتماعی و فرهنگی کشور هستند. در چند سال گذشته رویارویی دینداران با حکومت برای آزادی حجاب اسلامی، مبارزه با مسجد ستیزی، مقابله با اذان ستیزی، مقابله با اهانت به مقدسات دینی، دفاع از روحانیت و مرجعیت دینی، دفاع از مسلمانان لبنان و فلسطین و صهیونیسم ستیزی و... شکل گسترده ای یافته است به طوری که این تحرکات با سرکوب حکومت جمهوری آذربایجان جواب داده می شود مواجه می شود.

در چند سال اخیر چالش های زیادی میان اسلام گرایان، حکومت و مخالفان اسلام سیاسی ایجاد شده است.

دینداران با حضور در میدان مبارزه با مخالفان دین و اسلام گرایی، توانسته اند خود را به عنوان جریانی فعال در صحنه های اجتماعی - سیاسی (جریان سوم) مطرح نمایند. امروزه ده ها جمعیت و تشکل های سیاسی و اجتماعی جمهوری آذربایجان فعالیت می کنند که در مقاطع مختلف و نسبت به جریانات پیش آمده واکنش نشان می دهند. همچنین در جمهوری گرجستان بیش از ۱۰ تشکل شیعی و حدود ۳۰۰ مسجد وجود دارد که اکثریت آنها فعالیت مذهبی و فرهنگی دارند.

## ایجاد هسته های اولیه تحرکات دینی - اسلامی و انقلابی

با وقوع انقلاب اسلامی ایران، اسلام گرایان و حتی نهضت های آزادی بخش غیر مسلمان نیز روحیه ای مضاعف یافتند. شعارهای مبارزه با دیکتاتوری و احیای اسلام تازه گردید و انقلاب اسلامی به عنوان الگوی مبارزه انتخاب گردید. عدم وابستگی به شرق و غرب باعث شد تا ایده جدیدی شکل بگیرد و بر اساس همین ایده هسته های اولیه برای تحرکات سیاسی و اجتماعی اسلامی در جهان اسلام شکوفا گردید و نفس تازه ای در سینه انقلابیونی که نمی توانستند سر بلند کنند، دمیده گردید. اسلام گرایان و دینداران جمهوری آذربایجان نیز با تاسی از انقلاب اسلامی ایران شروع به ایجاد گروه های مختلف و احزاب اسلامی نمودند. این گروه ها همواره مورد اتهام حکام غرب زده و همچنین گروه های غیر اسلامی تحت نفوذ ایادی استکبار قرار داشته است. گروه ها و احزاب اسلامی در طول دو دهه گذشته با سرکوب حکومت مواجه بوده اند و سال های سال زندان دژخیمان دین ستیز را تحمل



می کنند اما تحرکات دینی روز بروز بیشتر شده و احیای دینی در نزد مردم مسلمان این کشور خود را بروز می دهد.

## صهیونیسم ستیزی

انقلاب اسلامی ایران از اولین روز پیروزی خود حمایت از مردم مظلوم فلسطین و لبنان را در سرلوحه اهداف خود قرار داده است، سایر ملل مسلمان نیز با تاسی از جمهوری اسلامی ایران به یاری آنها شتافته اند و اگر چه حکومت های منطقه به سرکوب ملل مسلمان می پردازند، اما ایده مبارزه با اهداف افسانه ای صهیونیسم با حمایت ملل مسلمان و با رهبری انقلاب اسلامی ایران ناکام مانده است و روز به روز به انحطاط خود نزدیک می شود.



### روزانه بیش از

۱۰ هزار نفر از مردم

مسلمان جمهوری آذربایجان

وارد جمهوری اسلامی ایران

می شود که هدف

سفر اغلب آنها

زیارت و یا درمان

می باشد

مردم مسلمان منطقه قفقاز بخصوص جمهوری

آذربایجان در طول دو دهه گذشته با تاثیر پذیری از جمهوری

اسلامی ایران نسبت به حوادث جهان اسلام مثل حمله رژیم

صهیونیستی به غزه و لبنان، روز جهانی قدس و... واکنش

نشان داده و در تجمعات و تظاهراتها و مواضع مختلف از

آنها حمایت کرده اند. نظرسنجی صورت گرفته توسط مرکز

مطالعات ینی شرق این موضوع را تأیید می کند:

بدنبال حملات رژیم صهیونیستی به غزه، در یک نظر

سنجی: ۷۶،۵ درصد پاسخ دهندگان اسرائیل را مقصر می

دانند و ۱۲ درصد نیز علت هجوم اسرائیل را تحریک حماس دانستند. ۶۴ درصد پاسخ دهندگان هجوم به

غزه را وحشی گری و قتل عام نامیده و ۱۸ درصد عرصه آزمایش سلاح و ۶ درصد دفاع از خود نامیدند.

۹۳ درصد پرسش شوندگان قتل عام کودکان، زنان و سالخوردگان را محکوم و ۵،۵ درصد از پاسخ دهندگان

(۱۱ نفر) این قتل عام را نتایج غیر قابل انکار جنگ دانستند و ۸۴ درصد نیز گفتند. هیچ بهانه ای نمی توان

برای آن آورد. ۶۹ درصد پاسخ دهندگان هدف اسرائیل را بمباران فلسطین و غزه اعلام کردند. ۷۷ درصد

سوال شوندگان اعلام کردند که چون اسرائیل به اهداف خود نرسید جنگ را تمام کرد.

## احیای دینی

اگرچه سرکوب اسلام‌گرایی و دین‌ستیزی از جمله سیاست‌های دولت‌های منطقه قفقاز در سه دهه گذشته بوده است و شیعیان این جمهوری آذربایجان کشور سختی‌های بسیار و فشارهای زیادی را در این مسیر تحمل کرده‌اند، تاجریان احیای دینی برجستگی ویژه‌ای داشته‌باشد. آنچه که در اذهان بیشتر متبادر می‌شود، اسلام‌ستیزی است و متأسفانه احیاگری دینی و گرایش‌ها رو به تزاید اسلام‌گرایی و تمایلات رو به رشد به مکتب تشیع فراموش می‌شود. اما فشارهای بیرونی در پی تحرکات درونی به وجود می‌آید و اگر احیاگری شیعی و هیجانانگیز اجتماعی و تشیع‌طلبی دینداران این کشور وجود نداشت، جایی برای برخورد‌های سرکوب‌گرایانه شیعیان و اسلام‌ستیزی وجود نداشت.



بعد از وقوع انقلاب اسلامی در جهان اسلام و بخصوص کشورهای منطقه شاهد احیای دین در بین مسلمانان هستیم که مصادیق آن عبارتند از:

حضور پرشور مردم در مساجد و اماکن مذهبی و نمازهای جمعه که روز به روز بر تعداد آنها افزوده می‌شود. اکثریت شرکت‌کنندگان در این اماکن مذهبی و تجمعات دینی را جوانان تشکیل می‌دهند. جوانانی که با شوق بالایی که از فطرت پاک آنها نیز سرچشمه می‌گیرد ضمن برپایی شعائر اسلامی، خواستار برچیده شدن مصادیق فساد و ضد

**ماه‌های محرم و صفر و**

**ماه مبارک رمضان**

**نقطه اوج احساسات دینی**

**و تحرکات مذهبی**

**مسلمانان جمهوری‌های**

**گرجستان، روسیه، داغستان،**

**اوکراین و خصوصاً**

**جمهوری آذربایجان**

**می‌باشد**

اخلاقیات در جامعه می‌باشند. تمایلات و حضور رو به رشد مردم به حضور در عتبات عالیات و مکه معظمه در نزد ساکنان قفقاز بخصوص جمهوری آذربایجان در سال‌های پس از فروپاشی شوروی و بعد از انقلاب اسلامی ایران باعث رعایت موازین اسلامی و خواسته‌های دینی در نزد افرادی می‌شود که لقب حاجی و کربلایی و مشهدی را با خود دارند. زیارت و عشق به ائمه موجب بیشتر شدن گرایش‌ها دینی و همچنین پاک شدن جامعه از آلودگی‌ها و آشنایی مردم به دیدگاه‌ها و آموزه‌های ائمه اطهار (علیهم السلام) می‌شود. طبق آمار گمرک استان‌های گیلان و اردبیل و آذربایجان شرقی روزانه بیش از ۱۰ هزار نفر از مردم مسلمان جمهوری آذربایجان وارد جمهوری اسلامی ایران می‌شود که هدف سفر اغلب آنها زیارت و یا درمان می‌باشد.

ماه‌های محرم و صفر و ماه مبارک رمضان نقطه اوج احساسات دینی و تحرکات مذهبی مسلمانان جمهوری‌های گرجستان، روسیه، داغستان، اوکراین و خصوصاً جمهوری آذربایجان می‌باشد که با حضور در محافل و اماکن مذهبی و خیابانهای شهرهای مختلف این کشور مراسم مذهبی را برگزار می‌کنند.

احیای دینی در جمهوری آذربایجان تازه استقلال یافته، در همه ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، آموزشی و... رو به رشد بوده است. با وجود ممنوعیت‌ها، اما به اعتقاد مردم این کشور توجه و تمایل به آموختن احکام و مبانی اعتقادی اسلامی انفرادی و جمعی و مخفیانه بیشتر می‌گردد. بخش عمده کتاب‌ها و رساله‌های ممنوع شده مراجع ایران به راحتی قابل دسترس می‌باشند. (بیرام زاده، ۲۰۰۸) سریال

یوسف پیامبر بیش از ۲۵۰ هزار نسخه تکثیر شده و مورد استقبال مردم قرار گرفته است. در گرجستان نیز رویکرد دینی و آشنایی مردم با اسلام بیشتر شده است در حالی که قبلاً فقط نام اسلام مشهود بود.



## با وقوع انقلاب اسلامی

و تحقق عینی حاکمیت

تشیع در ایران،

افق تازه‌ای

فراروی شیعیان

جمهوری آذربایجان

و مردم مسلمان

منطقه قفقاز

گشوده شده

## شکوه دینی و هیجان اجتماعی در مراسم مذهبی

حضور در مساجد و اماکن مذهبی و زیارتی،

برگزاری مراسم مذهبی در اعیاد و وفیات اسلامی

بخصوص در مراسم ماه‌های رمضان و محرم و صفر

برجستگی ویژه‌ای در نزد مردم منطقه قفقاز یافته است.

یکی از مومنین در ماه رمضان سال ۱۳۸۵ می‌گفت:

امسال بیش از ۵۰ درصد مردم روزه گرفته‌اند و تعداد

کسانی که روزه می‌گیرند، روز به روز بیشتر می‌شود. مردم شاید حجاب خود را حفظ نکنند اما

برای روزه اهمیت می‌دهند. چهره شهرها نیز تغییر پیدا می‌کند.

در شهری مثل مینگجه چویر صدها نفر از جوانان و نوجوانان در مسجد جامع این شهر گردهم

آمده و نمازهای جمعه و جماعت را برپا می‌دارند. در حسینیه اهل بیت ایرانیان باکو، مسجد مشهدی

داداش، مساجد شهر گنجه و سایر مساجد جمهوری آذربایجان جمعیت مشتاق به ادای نمازهای

جمعه و جماعت می‌پردازند به طوری که در بعضی از مساجد بدلیل نبود گنجایش داخل مسجد،

مردم در خیابان‌ها و کوچه‌های اطراف به جماعت می‌ایستند.

## توجه ویژه به حجاب

در حال حاضر حجاب در جمهوری آذربایجان در حال تبدیل به یک فرهنگ می باشد. مقایسه دو دهه گذشته از دهها برابر شدن بانوان محجبه حکایت دارد.

در یک دهه اخیر توجه به حجاب و پوشش اسلامی در نزد بانوان مسلمان مناطق قفقاز بخصوص جمهوری آذربایجان رشد فزاینده‌ای داشته است به طوری که در مطالعه‌ای که توسط مرکز مطالعات Gagfagz Info صورت گرفته بود بیش از دو سوم از مردم جمهوری آذربایجان خواستار حجاب اسلامی شده اند. درصد جمعیت بانوان و دانش آموزان محجبه نیز با وجود محدودیت‌های صورت گرفته بیشتر شده است به صورتی که از درصدهای خیلی پائین یک دهه قبل به حدود ۳۰ درصد رسیده است.



### رسانه‌ها

### و عوامل حکومتی

### و قدرت‌های بزرگ صنعتی

### و صهیونیسم بین الملل

### تلاش می کنند

### گروه‌های شیعی را

### بنیاد گرا و تروریست

### و جاسوسان

### جمهوری اسلامی ایران

### معرفی کنند

تمایلات دینی مردم و افزایش بانوان محجبه موجب گردیده است تا دولت جمهوری آذربایجان در اقدامات مختلفی با این پدیده اسلامی و اجتماعی به شدت برخورد نماید و هنگامی که با فشار اسلام گرایان نتوانست در مجلس این کشور قانون ممانعت از حجاب را تصویب نماید در یخشانامه‌ای به مدارس متوسط، حضور دختران را ممنوع با استفاده از پوشش متحدالشکل کرد که این امر با اعتراضات سراسری رو به رو شد و حکومت نیز اقدام به سرکوب دینداران نمود که در حال حاضر رهبران حزب اسلام و روحانیون بانفوذ این کشور از جمله زندانیان اعتراض به ممنوعیت حجاب محسوب می شود.

## نتیجه گیری

انقلاب اسلامی ایران موجب ارتقای سطح آگاهی‌های اجتماعی و گسترش فعالیت گروه‌های شیعه اسلام گرا شده است. با وقوع انقلاب اسلامی و تحقق عینی حاکمیت تشیع در ایران، افق تازه‌ای فراروی شیعیان جمهوری آذربایجان و مردم مسلمان منطقه قفقاز گشوده شده که هم‌الگوی عینی برای تحولات و تحولات سیاسی - اجتماعی بوده است و هم نقطه عطفی در سازمان یافتن شیعیان اسلام گرا. انقلاب اسلامی ایران موجب شده است تا گروه‌های شیعی اسلام گرا خواستار مشارکت در امور

سیاسی و اجتماعی خود باشند و اگرچه این ابراز هویت با ساختار استبدادی حکومت این کشورها بخصوص جمهوری آذربایجان سنخیتی ندارد اما موجب شده است تا در صحنه های سیاسی و اجتماعی حضور یابند، نسبت به حوادث جهان اسلام واکنش نشان بدهند و خود را به عنوان جریان سوم (در مقابل حکومت و مخالفان حکومت) در صحنه اجتماعی این کشور مطرح سازند.

این تحركات موجب شده است تا گروه های شیعی در محدودیتهای زیادی قرار بگیرند. مجوز فعالیت های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی صادر نمی شود و به دفعات این گروه ها با سرکوب های حکومت مواجه بوده اند. بی عدالتی ها، تبعیض ها و ناروایی های بسیاری بر آنها وارد شده است. رسانه ها و عوامل حکومتی و قدرت های بزرگ صنعتی و صهیونیزم بین الملل تلاش می کنند گروه های شیعی را بنیاد گرا و تروریست و جاسوسان جمهوری اسلامی ایران معرفی کنند اما به رغم تلاش های به عمل آمده، جمعیت های شیعه، به دلیل فرهنگ سیاسی و انقلابی، که تقویت کننده روحیه افراد است، نه تنها بر اثر فشارهای صورت گرفته تضعیف نشده اند، بلکه حتی بیش از گذشته و با ایمانی راسخ تر به مبارزه خود ادامه می دهند. در یک دهه اخیر، بخصوص در سه سال گذشته، واکنش نسبت به مسائل داخلی و بین المللی، همچون حضور بی نتیجه در صحنه های سیاسی و انتخاباتی، واکنش به حوادث جهان اسلام از جمله فلسطین و لبنان، حضور فعال در جریانات و حوادث سیاسی، مخالفت و مبارزه با توهین ها و لوایح و محدودیت ها، ممانعت از حضور فعال رژیم صهیونیستی در این کشور، مبارزه با جریانات تفرقه افکن، دفاع از جمهوری اسلامی ایران، مخالفت با حضور ناتو و کشورهای بیگانه در منطقه، حمایت از ملت عراق و افغانستان و برگزاری همایش های سیاسی - اجتماعی اوج گرفته که واکنش قابل ملاحظه به حوادث غزه و حضور در تظاهرات، تجمعات، رسانه ها و محافل دینی - اجتماعی در اعتراض به اقدامات رژیم اشغالگر قدس از آن جمله است.

فعالیت های رو به رشد شیعیان و الگو گیری از انقلاب اسلامی به نوعی مانع شکل گیری و استمرار نظم دلخواه حکومت و اجرای هر نوع سیاست ضد مذهبی شده و این گروه ها در صدد ایجاد تحول در نظام ارزشی و مقابله با جریان های فکری - عقیدتی غیر دینی و ضد دینی و همچنین محافل صهیونیستی شده اند. آنها زرمه های عدم جدایی دین از سیاست را سر می دهند و آموزه های اعتقادی، فرهنگی و اسلامی خود را که از انقلاب اسلامی ایران نشأت گرفته، سرلوحه فعالیت های خود قرار داده اند و اکنون افق های تازه ای برای کسب عزت و تبدیل شدن به عناصری تاثیر گذار در مسائل گوناگون کشور به سوی شان گشوده شده است.

## منابع

- حضور و مشاهدات میدانی نگارنده
- بالچی، بایرام (۱۳۸۶). «سرنوشت مذهب شیعه در آذربایجان بعد از فروپاشی شوروی»، اخبار شیعیان.
- جباری، ولی (۱۳۸۹) «شیعیان جمهوری آذربایجان، قم، موسسه شیعه شناسی.
- حسین زاده اسکندر (۱۳۸۴). «آذربایجان؛ بایسته های پژوهش دینی». پژوهه، سال ۳، شماره ۶.
- علی یف، حاج علی اکرام (۱۳۸۵). خاطرات. تدوین: عبدالحسین شهیدی ارسباران، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- Bayramzade, Samad, Azarbaycan islam madaniyyat abidalari. Baku : 2008

## خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا) تهران نشریات، رسانه ها و پایگاه های اطلاع رسانی

- روزنامه باکو خبر - تاریخ: ۸۷/۰۶/۲۰
- نشریه ینی مساوات - تاریخ: ۸۶/۱۰/۰۹
- خبرگزاری ترند نیوز - تاریخ: ۸۷/۲/۱۳
- نشریه اخو - تاریخ: ۸۷/۰۲/۲۸
- نشریه روسی زبان باکین سکیه ودوموستی - تاریخ: ۸۵/۳/۲۰
- خبرگزاری توران: ۸۶/۰۲/۱۵
- روزنامه نبض، ۸۷/۶/۲۸
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.haqyolu.com](http://www.haqyolu.com)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.islam-azeri.az](http://www.islam-azeri.az)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.arannews.ir](http://www.arannews.ir)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.yenisharq.org](http://www.yenisharq.org)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.deyerler.org](http://www.deyerler.org)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.Islaminsesi.az](http://www.Islaminsesi.az)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.islaminsesi.az](http://www.islaminsesi.az)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.faktxeber.com](http://www.faktxeber.com)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.islamaz.com](http://www.islamaz.com)
- پایگاه اطلاع رسانی (سایت) [www.birlik.az](http://www.birlik.az)
- خبرگزاری جمهوری اسلامی [www.irna.ir](http://www.irna.ir)